

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЕЛЕМЕНТИ РИНКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ: ЗНАЧЕННЯ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті досліджуються поняття ринку та ринкової інфраструктури; з'ясовується те, що основою поділу ринкової інфраструктури на елементи є спільне функціональне призначення складових у процесі суспільного відтворення. Визначено складові елементи ринкової інфраструктури та основні недоліки її функціонування.

Стаття присвячена питанням розвитку головних функцій інфраструктури ринку: цільова, забезпечувальна, регулююча та інтеграційна. Приділено увагу значенню ринкової інфраструктури в ринковій економіці країни, а також важливість ринкової інфраструктури для подальшого розвитку економіки.

Ключові слова: ринкова інфраструктура; ринок; ринкове середовище; конкурентоздатність; аукціони; банки; суб'єкти ринку; елементи ринкової інфраструктури.

Постановка проблеми. Розвиток ринкової системи в будь-якій країні та взаємовідносини між ринковими партнерами значно впливають на забезпечення населення різноманітними товарами і послугами, ступінь задоволення ринкового попиту та, врешті-решт, суспільний добробут.

Зростання ефективності функціонування ринкової інфраструктури є одним з головних чинників позитивних структурних змін і модернізації економіки на національному та регіональному рівні, оскільки вона є важливою ланкою, що пов'язує виробництво та споживання через забезпечення руху потоків товарів, капіталу, інформаційних і людських ресурсів на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ринкова інфраструктура стала предметом наукових досліджень багатьох зарубіжних та українських учених. Наприклад, американський вчений П. Розенштейн-Родана, який ввів поняття «інфраструктура» в економічну літературу. Також цій темі присвячені роботи таких науковців: П.Ю. Бєленького, Б.М. Данилишина, О.І. Дація,

Н.А. Журавльова, С.В. Мочерного, В.Є. Попова, Г. Рея, А.А. Ткача, Р. Йохимсена, В.П. Федько, Н.Г. Федько, С.О. Юрченко. Однак різноманіття робіт із зазначеної тематики не позбавляє дискусійності питання розвитку ринкової інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інфраструктура являє собою комплекс інститутів, служб, підприємств, організацій, які забезпечують нормальний режим безперебійного функціонування ринку. Так, в економічній літературі цей термін з'явився в працях зарубіжних вчених наприкінці 1940-х років, характеризуючи комплекс галузей, що обслуговують промисловість та сільське господарство (будівництво шосейних доріг, каналів, портів, мостів, аеродромів, складів, енергетичне господарство, залізничний транспорт, зв'язок, водопостачання і каналізація, загальна та професійна освіта, витрати на науку, охорона здоров'я тощо) [1].

Інфраструктура ринку охоплює систему установ, підприємств, організацій і служб, які забезпечують рух товарів і послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили. Інфраструктура має складну внутрішню будову – в ній розрізняють види, частини, ланки, об'єкти. Тобто, ринкова інфраструктура – це сукупність різних інститутів ринку, що обслуговують і створюють сприятливі умови для ефективного функціонування різних видів ринків [2].

Основою поділу інфраструктури ринку на види є спільне функціональне призначення складових у процесі суспільного відтворення, тобто спрямованість об'єктів на створення умов для задоволення певних виробничих або соціальних потреб. До неї належать аукціони, різні види бірж, ярмарки, торгові палати, банки та інші фінансові установи, страхові та інвестиційні компанії, пункти прокату та лізингу, інформаційно-комерційні та постачальницько-збутові організації, служби зайнятості, аудиторські організації, центри маркетингу, холдингові компанії, брокерські та дилерські контори, транспортні комунікації та засоби оперативного зв'язку, рекламні агентства та ін.

Аукціони, як форма продажу у визначений час і у визначеному місці товарів, попередньо виставлених для ознайомлення, реалізують певні види товарів, які, як правило, користуються підвищеним попитом. Наприклад, головними центрами аукціонної торгівлі хустром є Нью-Йорк, Монреаль, Лондон, Копенгаген, Стокгольм, Санкт-Петербург, Москва. Особливістю аукціонів є обмежена відповідальність продавця за якість пропонованих

товарів. Так, в Україні є масштабна платформа для проведення аукціонів – ProZorro, яка виступає як електронна аукціонна система, призначена для продажу державного майна. Через систему електронних аукціонів громадяни та бізнес отримують доступ до придбання унікальних активів, якими володіє держава. Таким чином, кожен державний пасив може перетворитися на корисний ресурс чи актив для приватного власника чи бізнесу. На сьогодні, продажі та оренда на аукціонах «Прозорро. Продажі» принесли понад 56 млрд. грн. до державного бюджету та місцевих бюджетів різних рівнів [3].

Одним з елементів ринкової інфраструктури є біржи, завдяки яким відбувається укладання угод купівлі-продажу товарів з оптимальними наслідками для партнерів реалізується єдина стратегія комерційної поведінки агентів цієї структури. Саме біржа є організаційною формою ринку, на якому відбуваються вільна торгівля товарами та послугами, цінними паперами, валютою, наймання робочої сили і формування ринкових цін і курсів відповідних активів на основі фактичного співвідношення попиту й пропозиції.

На сьогодні в Україні є такі основні біржі: Харківська товарна біржа, Українська Аграрна Біржа, Аграрна біржа, Товарно-сировинна біржа, Товарна біржа «Електронні торги України» Українська універсальна біржа, Товарна біржа «Перша універсальна біржа “Україна”», «Сумська ресурсна біржа», Товарна біржа «Перша універсальна біржа “Україна”», Товарна біржа «Електронні торги України». Іноземними товарними біржами є Бразильська біржа товарів та ф'ючерсів BM&F. Ця біржа вважається найбільшою деривативною біржею в Латинській Америці та однією з найбільших у світі. Вона має велику історію впливу на фондовий ринок та економічний стан країни.

Надзвичайно важливим елементом ринкової інфраструктури є ярмарки, які бувають: всесвітні, міжнародні, регіональні, національні та місцеві. Ярмарки – це торги, ринки товарів, які періодично організовують в установленому місці. Свого часу вони відігравали важливу роль в економічному житті країн Західної Європи [5]. З розвитком суспільного виробництва, розширенням торговельно-обмінних операцій, посиленням конкуренції з центрів привозу великих партій наявного товару ярмарки перетворилися на ярмарки-виставки зразків товарів, які можна замовляти.

Так, торгово-промислові палати є комерційними організаціями, головним завданням яких є сприяння розвитку економічних і

торговельних зв'язків з партнерами зарубіжних країн та аудиторська фірма як незалежні висококваліфіковані організації, які на замовлення контролюють фінансову діяльність підприємств і організацій різних форм власності, їхні річні бухгалтерські звіти та баланси. Як приклад, Київська торгово-промислова палата – недержавна неприбуткова самоврядна організація, що об'єднує юридичних та фізичних осіб, зареєстрованих згідно із законодавством України як підприємці та створена та діє згідно із Законом «Про торгово-промислові палати в Україні», прийнятим Верховною Радою України 2 грудня 1997 року та Статуту [3; 4]. Спектр діяльності Палати дуже широкий і спрямований на встановлення ділових контактів між українськими та зарубіжними організаціями, освоєння нових форм співробітництва, участь у здійсненні міжнародних програм та проведення ділових зустрічей, бізнес-місій, конференцій та презентацій. Також елементом є холдингова компанія, яка являє собою акціонерну компанію, капітал якої використовується переважно для придбання контрольних пакетів акцій інших компаній з метою встановлення контролю за їхньою діяльністю й отримання доходів. За своєю структурою і характером діяльності холдингова компанія виконує, як правило, лише фінансові операції.

Основними функціями ринкової інфраструктури безпосередньо пов'язаними з обслуговуванням певних ринків, є такі як цільова функція - обслуговування основної структури економіки (вона є інтегрованою бо включає ряд інших функцій, що спрямовані на створення умов для забезпечення функціонування взаємозв'язків між елементами самої системи, життєдіяльності людей, відтворення економіки, підтримки екологічної рівноваги та комплексного соціально-економічного та еколого-культурного розвитку території в цілях забезпечення розвитку економіки країни); забезпечувальна функція (потребує спеціальних, інколи неринкових механізмів її розвитку, дольової участі зацікавлених суб'єктів та регулююча функція, що належним чином впорядковувати взаємодію елементів системи, для досягнення поставленої мети визначається елементний склад інфраструктури, що має необхідний набір функцій).

Названі функції демонструють, що основне призначення інституцій інфраструктури – це обслуговування взаємовідносин виробників товарів і їх безпосередніх споживачів. Очевидно, що ринкова інфраструктура справляє визначальний вплив на функціонування економічної системи в цілому, вона займає великий

економічний простір, в якому узгоджуються інтереси та реалізуються цілі товаровиробників і споживачів. Досвід розвинутих країн світу доводить, що за наявності розвинутої ринкової інфраструктури ефективно реалізуються державна регуляторна політика, сучасні системи маркетингу й стратегічного планування, досягаються високі показники економічного і соціального розвитку.

Актуальним завданням сьогодення залишається розроблення методологічного підходу дослідження ринкової інфраструктури. Такий підхід має базуватися на оцінюванні стану наявної ринкової інфраструктури, аналізі стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку території (у середньостроковій і довгостроковій перспективі), врахуванні інтересів і потреб суб'єктів ринку, прогнозуванні, виявленні можливостей і ризиків, пов'язаних з розвитком об'єктів ринкової інфраструктури, включати визначення пріоритетних напрямів і заходів, реалізацію програм і проєктів з розвитку цих об'єктів і здійсненні моніторингу виконання намічених заходів з інфраструктурного забезпечення ринку. Водночас додамо, що оцінювання існуючого рівня розвитку ринкової інфраструктури має проводитися для виявлення потенціалу, додаткових можливостей, пов'язаних з розвитком ринку, підвищенням його конкурентоспроможності та врахуванням інтересів суб'єктів ринкових відносин.

Важливою складовою частиною досліджень ринкової інфраструктури, що дозволяє не тільки аналізувати поточну ситуацію на ринку, але й виявляти можливі сценарії розвитку, є моніторинг процесів розвитку об'єктів ринкової інфраструктури та прогнозування їх подальшого розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інфраструктура ринку відіграє важливу роль в економіці на сучасному рівні суспільного поділу праці. Державі необхідно здійснювати інвестиції в розвиток інфраструктури, яка б надалі стимулювала розвиток самої економіки.

Пріоритетний розвиток ринкової інфраструктури потрібний для розв'язання таких соціально-економічних завдань, як ліквідація механізмів гальмування у розвитку ринкової економіки, надання завершеності формуванню ринку, подолання диспропорційності регіонів, прискорення процесів обміну, стимулювання розвитку ринкових інститутів.

Формування ринкової інфраструктури на сучасному етапі має важливе теоретичне та практичне значення і стає одним з

актуальних напрямів економічних досліджень, оскільки має забезпечувати взаємодію і зворотний зв'язок між виробниками та споживачами, між попитом і пропозицією, забезпечуючи ефективність функціонування ринку та всієї економіки.

1. Суть ринкової інфраструктури. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21596/. (дата звернення: 02.12.2021).
2. Батуріна М., Луков В. Ринок: сутність, основні поняття і структура. К., 2005. 384 с.
3. Іванова Н. В. Ринкова інфраструктура та її місце в регіональному економічному просторі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. С. 11–14. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/28-2017/4.pdf>. (дата звернення: 02.12.2021).
4. Nurkse R. Problems of capital formation in undeveloped countries. Oxford : University Press, 1953.
5. Алексеєнко Л. М., Олексієнко В. М. Економічний тлумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський). Тернопіль : Астон, 2003. 672 с.
6. Беленький П. Ю. Механізми розвитку ринкової інфраструктури в Україні. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 4. С. 15–25.

REFERENCES:

1. Sut rynkovoї infrastruktury. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21596/. (data zvernennia: 02.12.2021).
2. Baturina M., Lukov V. Rynok: sutnist, osnovni poniattia i struktura. K., 2005. 384 s.
3. Ivanova N. V. Rynkova infrastruktura ta yii mistse v rehionalnomu ekonomichnomu prostori. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. 2017. S. 11–14. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/28-2017/4.pdf>. (data zvernennia: 02.12.2021).
4. Nurkse R. Problems of capital formation in undeveloped countries. Oxford : University Press, 1953.
5. Alekseienko L. M., Oleksiienko V. M. Ekonomichnyi tлумachnyi slovnyk: vlasnist, pryvatzatsiia, rynek tsinnykh paperiv (ukrainsko anhliisko-rosiiskyi). Ternopil : Aston, 2003. 672 s.
6. Bieliienkyi P. Yu. Mekhanizmy rozvytku rynkovoї infrastruktury v Ukraini. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2002. № 4. С. 15–25.

Pakharenko O. V. [¹: ORCID ID: 0000-0002-5806-7473],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

ELEMENTS OF MARKET INFRASTRUCTURE: SIGNIFICANCE IN THE MARKET ECONOMY

The article explores the concepts of market and market infrastructure; it turns out that the basis for the division of market infrastructure into

elements is the common functional purpose of the components in the process of social reproduction. The constituent elements of the market infrastructure and the main shortcomings of its functioning are identified.

The article is devoted to the development of the main functions of market infrastructure: target, supply, regulatory and integration. Attention is paid to the importance of market infrastructure in the market economy of the country, as well as the importance of market infrastructure for further economic development.

Keywords: market infrastructure; market; market environment; competitiveness; auctions; banks; market participants; elements of market infrastructure.

Пахаренко О. В. [1; ORCID ID: 0000-0002-5806-7473],
к.е.н., доцент

ЭЛЕМЕНТЫ РЫНОЧНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ: ЗНАЧЕНИЕ В РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ

В статье изучаются понятия рынка и рыночной инфраструктуры; выясняется, что основой разделения рыночной инфраструктуры на элементы является совместное функциональное назначение составляющих в процессе общественного воспроизводства. Определены составные элементы рыночной инфраструктуры и основные недостатки ее функционирования.

Статья посвящена вопросам развития основных функций инфраструктуры рынка: целевая, обеспечивающая, регулирующая и интеграционная. Уделено внимание значению рыночной инфраструктуры в рыночной экономике страны, а также важности рыночной инфраструктуры для дальнейшего развития экономики.

Ключевые слова: рыночная инфраструктура; рынок; рыночная среда; конкурентоспособность; аукционы; банки; субъекты рынка; элементы рыночной инфраструктуры.

Отримано: 03 грудня 2021 р.
Прорецензовано: 08 грудня 2021 р.
Прийнято до друку: 29 грудня 2021 р.